

رده بندی گاو

گاو پستانداری سم دار، نشخوارکننده و تهی شاخ از راسته زوج سمان، از خانواده بویده^۱ است. این خانواده، در برگرنده ی چندین جنس است که تمام گاوها و گاومیش ها را در برمی گیرد. دو نوع گاو اهلی وجود دارد: بوس تائوروس^۲ که از اروپا و شمال آمریکا منشأ یافته و بیشتر ویژه مناطق معتدل است و بوس ایندیکوس^۳ که کوهاندار بوده و در مناطق حاره ای پراکنده است این گونه از جنوب آسیا منشأ یافته است. در نواحی گرمسیری نژادهای شیری اروپایی (با تولید بالا) نسبت به نژادهای بوس ایندیکوس سازگاری کمتری با شرایط محیطی دارند؛ بنابراین تلاقی دو نژاد بوس ایندیکوس و بوس تائوروس جهت بهبود تولید شیر در مناطق گرمسیری رایج است.

گاومیش

تاریخچه

گاومیش متعلق به خانواده گاوها می باشد. دو گونه اصلی گاومیش شامل گاومیش های آسیایی و گاومیش های آفریقایی هستند. گاومیش آبی یا آسیایی به دو زیرگونه، گاومیش رودخانه ای و گاومیش باتلاقی تقسیم بندی می شود این دو زیر گونه از لحاظ مورفولوژی و ژنتیکی متفاوت هستند. گاومیش رودخانه ای^۴ ۵۰ کروموزومی و گاومیش باتلاقی^۵ ۴۸ کروموزومی است. منشأ گاومیش رودخانه ای هندوستان بوده و در هزاره سوم قبل از میلاد مسیح در شبه جزیره ی هند اهلی شده است. خواستگاه گاومیش باتلاقی چین بوده و در هزاره ی پنجم قبل از میلاد مسیح در چین اهلی شده است. اولین بار اسپرم و جنین های نژاد مدیترانه ای از سال ۱۳۹۱ وارد کشور شد و هم اکنون در برخی نقاط کشور از جمله استان های شمالی، شمال غرب و جنوب غرب کشور توزیع شده است.

پراکنش گاومیش و وضعیت حاضر

بر طبق گزارش فائو جمعیت گاومیش دنیا در سال ۲۰۱۷ بالغ بر ۲۲۴ میلیون رأس تخمین زده شده است. جمعیت گاومیش دنیا در ۱۲۹ کشور جهان و عموماً در قاره آسیا پراکنده شده اند و فقط یک تعداد کمی در قاره های دیگر وجود دارد. جمعیت گاومیش ایران در سال های ۱۳۷۱ تا ۱۳۸۱ از ۴۴۰ هار راس به ۵۲۳ هزار راس رسیده بود که این میزان در سال ۱۳۹۷، ۲۱۸ هزار رأس رسیده است. علت کاهش روند جمعیتی و عدم توسعه گاومیش ناشی از عدم دانش کافی از کیفیت محصولات گاومیش و نبود

1- Bovidae

2 -Bos Taurus

3-Bos Indicus

4-River

5-Swamp

بازار محصولات گاومیش است که اخیرا با توجه به اهمیت گاومیش و فراورده های حاصل از محصولات تولیدی، بخش های خصوصی وارد عرصه شده و به شکل صنعتی پرورش می دهند. از جمله استان های سمنان، اصفهان و تهران که واحدهای صنعتی احداث گردیده است.

گاومیش های کشور شامل سه نژاد خوزستانی، آذری و مازندرانی می باشد. گاومیش نژاد خوزستانی در استان های خوزستان، لرستان، کرمانشاه، ایلام و فارس و سایر استان های مجاور پراکنده شده است. نژاد آذری در شهرهای مختلف آذربایجان شرقی، غربی، اردبیل و گیلان پراکنده بوده و به نژاد قفقازی نیز معروف است. نژاد مازندرانی (کاسپین) نیز در شهرهای مختلف حاشیه دریای خزر پراکندگی داشته و از نظر جمعیت بعد از نژاد آذری و خوزستانی در رده ی سوم قرار دارد. جمعیت هر کدام از نژادهای آذری، خوزستانی و مازندرانی به ترتیب حدود ۱۲۴ هزار (۵۸٪)، ۸۵۰۰ رأس (۴۰٪) و ۲۵۰۰ رأس (۲٪) درصد کل جمعیت گاومیش کشور را به خود اختصاص داده اند.

اهم اقدامات انجام گرفته در گاومیش

- شروع فعالیت ایستگاه ملاثانی (درآویزه) از سال ۲۰۰۴ با ظرفیت ۵۰ نر و جیل با ظرفیت ۱۰ نر
- ساماندهی عملیات پایه اصلاح نژادی (ثبت مشخصات، رکوردگیری، صفات تولیدی و...)
- فعالیت های انتخاب و رکورد برداری شیر با نظارت مرکز اصلاح نژاد
- اولین انتقال جنین در ارومیه در سال ۲۰۱۳ حاصل انتقال جنین های ایتالیایی به دو گاومیش آذربایجانی
- انتخاب نرها مورد استفاده براساس فنوتیپ و با توجه به رکورد مادران و خواهران کلچه ها از گله های مردمی (هسته باز) و انتقال به مرکز
- پروژه های انجام گرفته در ارتباط با بررسی ساختار جمعیتی و نشانه های انتخاب در گاومیش های کشور با داده های تعیین ژنوتیپ شده با تراشه 90k

خصوصیات

گاومیش از لحاظ تولید شیر و گوشت نقش حیاتی در اقتصاد و سلامتی مردم کشورهای مختلف ایفا می کند و سهم گاومیش از تولید شیر در دنیا ۱۲/۹٪ می باشد و این در حالی است که شیر تولیدی گاومیش مواد غذایی (چربی، پروتئین، مواد معدنی و غیره) بالاتر و آب کمتری نسبت به شیر تولیدی گاو دارد (فائو، ۲۰۱۴). شیر گاومیش برای تولید کره، پنیرهای با کیفیت بالا و محصولات لبنی با کیفیت بالا، تولید می کند. در ضمن گوشت تولیدی گاومیش میزان چربی و کلسترول پایین تری نسبت به گوشت گاو دارد. همچنین چرم بدست آمده از گاومیش کیفیت بالایی دارد. علی رغم مزایایی که برای گاومیش آورده شده، متأسفانه پرورش دهندگان و مزرعه داران بدلیل مشکلاتی از قبیل راندمان پایین تولید مثل، پتانسیل تولید کمتر از حالت مطلوب، عدم باروری و زنده ماننی پایین گوساله، به پرورش این حیوان رغبت کافی نشان نمی دهند. گاومیش شباهت خیلی زیادی با گاو

دارد و از لحاظ وراثت‌پذیری صفات مهم اقتصادی کاملاً شبیه گاو است. اکثر صفات تولیدی در این حیوان وراثت‌پذیری بالایی دارند در حالی‌که صفات تولیدمثلی وراثت‌پذیری پایینی دارند. سیستم پرورش گاومیش در ایران مبتنی بر خرده مالکی است (۹۹٪). اکثر گله‌ها متوسط پنج رأس حیوان دارند؛ تعداد کمی از گله‌ها بین ۲۰ تا ۵۰ رأس گاومیش و برخی از آن‌ها تا ۵۰۰ رأس گاومیش دارند. سیستم نگهداری گاومیش در کشور به حالت مزرعه‌ای (محیط آزاد)، مرتعی (برحسب شرایط در مرتع و جایگاه) و صنعتی می‌باشد. طول دوره شیردهی گاومیش ۲۴۰-۲۷۰ روز گزارش شده است و میانگین فاصله زایش در گاومیش حدود ۵۰۶ روز و میانگین سن اولین زایش حدود ۵۴ ماه می‌باشد. از نظر جثه گاومیش‌های خوزستانی درشت‌تر از دو نژاد دیگر هستند و میانگین تولید شیر یک دوره در نژادهای آذری، خوزستانی و مازندرانی به ترتیب ۱۵۰۰، ۱۹۹۰ و ۱۳۰۰ کیلوگرم با متوسط طول دوره شیردهی ۲۱۰-۲۲۰، ۲۱۰-۲۴۰، ۲۲۰-۲۳۰ روز میباشد. گاومیش‌های نژاد خوزستانی دیرتر از نژادهای دیگر (آذری و شمالی) و در ماه‌های ۴ و ۵ دوره شیردهی به اوج تولید می‌رسند و طول عمر اقتصادی این نژاد بالاتر از دو نژاد دیگر است. تولید شیر روزانه ثبت شده در سامانه در گله‌های بزرگ خوزستان حدود ۷ کیلوگرم با درصد چربی و پروتئین ۶ و ۴ درصد، آذربایجان شرقی حدود ۶ کیلوگرم با درصد چربی و پروتئین ۸ و ۴ درصد و سمنان حدود ۵ کیلوگرم و اردبیل ۵٫۸ کیلوگرم با درصد چربی و پروتئین حدود ۷ و ۴ درصد ثبت شده است.

گاومیش داری صنعتی در سمنان

نژادهای گاو کشور

۱- اصیل

تعریف نژاد اصیل

الف) شیری

این گاو معمولاً به دو دسته فریژن هلندی و هلشتاین فریژن تقسیم شده است. در واقع خاستگاه اصلی این گاو در مناطق ساکسون و فریزین در شمال آلمان و جنوب هلند است. منابع موثقی در رابطه با ورود هلشتاین به ایران دسترس نیست ولی بنا به اظهارات متولیان این صنعت پیش بینی شده است که اوایل سال ۱۳۲۰ گاوهای هلشتاین به شکل دام های نر جهت افزایش تولید شیر با برنامه های آمیخته گری وارد کشور شدند و متعاقباً به صورت تلیسه های آبستن در قالب پرورش گاو داری های صنعتی خرده پایی در استان های کشور توزیع شده اند. بنابر آمار موجود حدود ۳۵۰۰۰ راس گاو هلشتاین به صورت تلیسه آبستن وارد کشور شده که منابع اولیه گاوهای هلشتاین ایران و عمده کشورهای وارد کننده هلشتاین قبل و بعد از انقلاب به ترتیب آمریکا، کانادا، آلمان، هلند و دانمارک بودند. آخرین بخش از واردات گاو هلشتاین به کشور مربوط به سال ۱۳۷۰ می باشد.

وضعیت کنونی:

واردات مواد ژنی (گوساله نر، اسپرم های منجمد شده) گاوهای برتر نژاد هلشتاین به دلیل ارتباطات ژنتیکی و بهبود ژنتیکی در داخل این نژاد صورت می گیرد که حدود ۲۰ درصد کل تولیدات کشور را شامل می شود و مابقی آن از منابع داخلی تامین می گردد. در حال حاضر گاو داری های صنعتی در کشور به لحاظ بازار مصرف شیر و افزایش فرهنگ مصرف شیر از حالت خرده پایی به شکل بنگاه های اقتصادی فعالیت دارند و می توان ادعا کرد که بعد از آمریکا، ایران دومین کشور از لحاظ اندازه گله می باشد که واحدهای گاو شیری با ظرفیت ۱۵۰۰۰ راس در حاشیه شهرهای صنعتی فعالیت دارند.

پراکنش

جمعیت گاو هلشتاین نزدیک ۱۲۰۰۰۰۰ راس برآورد شده است که در افق چشم انداز برنامه آینده (سال ۱۴۰۴) پیش بینی می شود این تعداد به ۱۵۰۰۰۰۰ راس افزایش یابد. حدود ۱۵ درصد جمعیت مولد کشور نژاد هلشتاین می باشد که حدود ۹۷ درصد گاوهای اصیل کشور را شامل می شود و نزدیک ۴۵ درصد تولیدات کشور را به خود اختصاص می دهد. امروزه گاو هلشتاین در اکثر نقاط کشور پراکنده اند. هم به صورت سنتی و هم نیمه صنعتی و کاملاً صنعتی در کشور پرورش می یابند و توسعه گله ها در اطراف شهرهای صنعتی ایران می باشد. عمده پراکنش گاو هلشتاین در اطراف شهرهای صنعتی از جمله تهران، اصفهان، قزوین، فارس، آذربایجان شرقی، کرمانشاه، خراسان رضوی بوده و در سایر استان ها به صورت پراکنده می باشد. ۷ ایستگاه تولید مواد ژنی در کشور فعال می باشند که تولیدات سالانه بیش از ۲,۵ میلیون دز اسپرم تولید دارند و عمده ی گوساله نر تولید کننده از منابع خارجی و داخلی تامین می شود.

خصوصیات

رنگ گاو فریزین هلندی سفید و سیاه است که ناحیه زیر شکم، ساق پاها و انتهای دم آن سفید رنگ است اما گاو هلشتاین فریزین دارای درصد ترکیب متفاوتی است و برخی اوقات حتی ترکیب رنگ سیاه و سفید یا سیاه یکدست می باشد. اما به طور کلی تمامی گاوهای هلشتاین دارای پیشانی سفید رنگ می باشد و حتی به رنگ قرمز هم گاو هلشتاین در جهان نیز وجود دارد. این نژاد کلیه خصوصیات شیرواری را دارا می باشد. این گاو دارای سری ظریف، سینه ای فراخ و شاخی کوچک و پستانهایی شکیل و

پررشد می باشد اصیل ترین گاوهای هلشتاین رنگ پوستشان از مفصل مچ به پایین، کاملاً سفید می باشد. طول دوره آبستنی گاو هلشتاین نزدیک به ۲۸۰ روز است. سن اولین آبستنی حدود ۱۵ ماه است. میانگین عمر تولیدی این نژاد حدود ۳,۳ شکم می باشد و فاصله گوساله زایی در این نژاد حدود ۱۴ ماه است. گاو هلشتاین بهترین نژاد گاو شیری در جهان است که علاوه بر آن به عنوان سنگین ترین گاو شیری در جهان محسوب می شود. سن اولین زایش حدود ۲۴ ماه می باشد. این نژاد که از نظر تولید شیر بهترین نژاد در میان گاوهای شیری است. طبق آمار میانگین تولید شیر شکم اول دوبار دوشش حدود ۷۶۸۴ لیتر شیر با متوسط طول دوره شیردهی ۲۸۴ روز و مقدار چربی و پروتئین به ترتیب ۲۴۵ و ۲۱۴ کیلوگرم می باشد. درصد چربی شیر این نژاد ۳/۲۵ درصد و درصد پروتئین آن ۳ درصد می باشد.

۱-۲ براون سوئیس

تاریخچه:

نژاد گاو براون سوئیس قدیمی ترین نژاد گاوهای شیری می باشد که از نظر جثه دومین گاو بزرگ شیری دنیا پس از نژاد هلشتاین است. خاستگاه این نژاد، دامنه های کوهستان آلپ در سوئیس است که بیشتر برای تولید پنیر اصلاح می شدند. این نژاد اولین گاو خالص مولد شیر بود که در سال ۱۳۳۰ وارد کشور شد.

پراکنش:

پراکنش این گاو در ایران در شمال، شمال غرب و نواحی مرکز و عمده پراکنش آن خراسان و اصفهان بوده است. در حال حاضر تعداد آن در کشور... راس است.

خصوصیات:

رنگ این گاوها غالباً قهوه ای روشن تا قهوه ای تیره است. بعضی از گاوهای براون سوئیس دارای لکه های سفیدی در بالای شکم هستند. بیشتر گاوهای نژاد براون سوئیس موهای روشنی در اطراف پوزه و اطراف گوشهای خود دارند. قدرت تعلیف در این نژاد بالا می باشد. براساس داده های موجود در مرکز اصلاح نژاد، میانگین تولید شیر روزانه شکم اول حدود ۲۴ کیلوگرم با درصد چربی و

پروتئین ۳,۵ و ۳,۴ درصد و برای شکم دوم ۲۵,۵ تولید شیر روزانه و درصد چربی و پروتئین ۳,۵ و ۳,۴ می باشد. میانگین تولید شیر شکم اول با طول دوره شیردهی ۳۱۳ روز حدود ۷۴۵۰ کیلوگرم و برای شکم دوم با طول دوره شیردهی ۳۰۰ روز، حدود ۷۸۷۰ کیلوگرم می باشد.

۳-۱ جرسی

تاریخچه:

نژاد جرسی jersey کوچکترین نژاد گاو شیری استاز اجداد وحشی bos tarus longifrons میباشد و متعلق به زیر گونه نوع بریتانیایی می باشند. فعالیت به نژادی این نژاد از جزیره جرسی (یکی از جزیره های کانال بین فرانسه و انگلستان) آغاز شده است ۷۰ سال پیش در جزایر جرسی کشف شد. این نژاد اولین بار توسط ملکه انگلستان وارد ایران شد.

پراکنش:

سه گله خالص جرسی در حال حاضر در ایران فعال است که تکثیر آن با استفاده از بیوتکنولوژی تولید مثلی است و تولید جنین تعیین جنسیت شده می کند. آمیخته های این نژاد در استان کرمان وجود دارد. پراکنش آن در استان تهران و کرمان و اصفهان.... بوده و در حال حاضر تعداد آن در کشور حدود...راس میباشد.

خصوصیات:

به دلیل داشتن چربی زرد، برای تولید گوشت قرمز و گوشت سفید گوساله ارزش چندانی ندارد. شیر جرسی در مقایسه با سایر نژادها بیشترین درصد چربی و همچنین مواد جامد بدون چربی را دارد. این نژاد نسبت به تحریکات محیطی بسیار حساس بوده و به سرعت واکنش نشان می دهد. این نژاد به داشتن یک سیستم عصبی بسیار توسعه یافته شهرت دارد. نسبت به تمامی نژادهای دیگر زودتر بالغ می شوند و سریعتر به اوج تولید شیر می رسند. در طی روند به نژادی کره به عنوان اصلی ترین فراورده شیر تولیدی مورد نظر بود. شیر این نژاد به علت داشتن کاروتن زیاد زرد رنگ میباشد. قدرت تبدیل کاروتن به ویتامین A در نژادهای دیگر بیش

از جرسی و گرنزی بوده و لذا شدت رنگ زرد شیر آنها در حد شیر این دو نژاد کوچک نمی باشد. گاوهای جرسی به خلوص نژادی شهرت دارند. براساس اطلاعات ثبت سامانه مرکز اصلاح تولید شیر روزانه آن ها حدود ۲۲ کیلوگرم با درصد چربی و پروتئین ۴٫۹ و ۳٫۷ درصد می باشد. میانگین تولید شیر خام شکم اول حدود ۶۶۴۵٫۵ با طول دوره شیردهی ۳۰۰ روز و شکم دوم ۶۹۰۴ با طول دوره شیردهی حدود ۲۹۳ روز می باشد. متوسط شکم زایش حدود ۳ شکم و سن اولین زایش ۲۶ ماه می باشد.

ب) گوشتی (دام زنده و ماده ژنتیکی)

۴-۱ بلوند آکویتین (دام زنده و ماده ژنتیکی)

۵-۱ شاروله (دام زنده)

۶-۱ لیموزین (دام زنده و ماده ژنتیکی)

۷-۱ آنگوس (ماده ژنتیکی)

۸-۱ اینرا (ماده ژنتیکی)

۹-۱ بریتیش بلو (ماده ژنتیکی)

۱۰-۱ بلژین بلو (ماده ژنتیکی)

ج) دو منظوره

تاریخچه آمیخته دو منظوره

از سال ۱۳۷۲ در سطح روستاها و در واحدهای دامداری آغاز گردید که کلیه عملیات با مشارکت واحد دامداری بخش خصوصی بوده است و اعتبارات دولتی هزینه نشده است. پس از اخذ نتایج مثبت در سطح مزارع هدف، تولید و توزیع اسپرم منجمد از منابع

داخلی از اواخر سال ۱۳۷۹ در ایستگاههای داخل کشور و بخشی هم در ایستگاه مرکز اصلاح نژاد دام بصورت رایگان انجام شده بود که هم اکنون بالغ بر ۳۰۰ هزار دز اسپرم منجمد از منابع داخلی از تعداد ۲۵ راس گوساله نر رجیستر در سطح ۵ ایستگاه کشور تولید میشود توزیع میگردد. در سال ۱۳۸۸-۱۳۸۹ بیش از ۶ هزار دز اسپرم خارجی از محل آزادسازی سبوس بصورت یارانه ای در استانهای شمالی کشور بصورت رایگان بین دامداران توزیع گردیده است.

۱-۱۱ مونت بیلارد

تاریخچه

محققین فرانسوی عقیده دارند نژاد مونت بیلارد در اصل از فلات مرتفعی در کوههای ژورا واقع در ناحیه برن کشور سوئیس بوجود آمده است. در سال ۱۸۸۹ نژاد مونبیلارد به طور رسمی توسط وزارت کشاورزی فرانسه به عنوان یکی از نژاد های ملی فرانسه ثبت گردید. گاو نرمونت بیلارد در سال ۱۳۱۶ و ۱۳۳۰ جهت آمیخته گری وارد کشور شد و تلیسه های مونت بیلارد به تعداد ۵۰ راس سال ۱۳۴۸ از کشور فرانسه جهت تولید شیر و گوشت مرکز نگهداری جذامیان به شهرستان آشخانه خراسان شمالی وارد گردید. اسپرم منجمد وارداتی از دو کمپانی فرانسوی وارد کشور میشود و تعداد محدودی گوساله نر این نژاد در ایستگاههای داخلی در حال تولید میباشد.

پراکنش

گاوهای خالص مونت بیلارد هم در سال ۱۳۴۸ از کشور فرانسه به استان خراسان شمالی وارد شده است. پراکندگی این نژاد در ایران استانهای خراسان شمالی، خراسان رضوی، گلستان، کرمانشاه، تهران، سیستان بلوچستان، بوشهر، اصفهان را می توان نام برد.

خصوصیات

این نژاد دارای پوست قرمز و سر سفید و ظاهر گاوهای شیری هستند. نژاد مونت بیلارد نسبت به سایر نژادها شیر کمتری تولید کرده و به پای نژادهای امروزی هلشتاینن میرسد، ولیکن طول عمر و نرخ باروری بهتری داشته و میزان سلول بدنی موجود در شیر کمتری دارد که نشان از نرخ وقوع کمتر ورم پستان می باشد. تولید شیر روزانه شکم اول حدود ۲,۲ کیلوگرم با درصد چربی و پروتئین حدود ۳,۵ و ۳,۲ درصد و برای شکم دوم حدود ۱,۱۶ کیلوگرم می باشد. میانگین تولید شیر شکم اول با طول دوره شیردهی ۲۴۷ روز ۵۲۳۰ کیلوگرم و میانگین تولید شیر شکم دوم با طول دوره شیردهی ۲۵۳ حدود ۵۷۲۰ کیلوگرم می باشد.

۱-۱۲ سیمنتال

تاریخچه

منشا از نژاد simmentaler در کشور سوئیس می باشد که در اواخر سال ۱۷۰۰ به آلمان وارد شده و ژنتیک این گاوها در سه منطقه n Bayer، wuerttemberg، Baden آلمان گسترده شد. قبل از سال ۱۸۰۰ سیمنتال سوئیس به کشورهای اروپا وارد شد و با انتخاب صفات مختلف این گاو تغییر کرد و ۵ نام مختلف گرفت از جمله: در آلمان و اتریش با نام fleckvieh و در انگلیس simmental یا گاو خال خال و در کوههای فرانسه abundance و در جنوب شرقی فرانسه montbeliard و در مناطق دیگر فرانسه pie rouge de L'est این نژاد در سال ۱۹۹۱ (۱۳۷۰ شمسی) با ورود اسپرم و جنین در شهرستان آمل مازندران وارد ایران شد.

پراکنش

جمعیت این نژاد در دنیا حدود ۴۲ میلیون راس تخمین زده شده است. گاوهای خالص سیمنتال در دهه ۱۳۳۰ برای اجرای عملیات آمیخته گری وارد کشور شدند که به دلیل عدم پیگیری منقرض شدند. در سال ۱۳۷۵ تعداد ۵۰ دز جنین خالص رجیستر از این نژاد جهت تکثیر و تولید نر وارد کشور شده است که نسلهایی از آن ها هم اکنون در کشور پراکنده شده اند و گوساله های نر حاصل از این نتاج هم اکنون در ایستگاههای مولد اسپرم تولید اسپرم داشته که جهت عملیات دورگ گیری استفاده میشود. در حال حاضر تعداد حداقل ۸ واحد گاوداری صنعتی از دامهای اصیل دومنظوره با سهم خونی بالای ۸۷٫۵ درصد نگه داری میشود. به متقاضیان واردات تلیسه اصیل نژاد دومنظوره از کشورهای معتبر و صاحب نام در پرورش خالص نژاد دومنظوره اجازه واردات داده میشود. نژادهای دو منظوره سمیتال (فلک فیه) و مونت بیلارد در دهه سال ۱۳۳۰ به صورت گاو نر برای دو رگ گیری به همراه نژادهای شیری و گوشتی وارد کشور شدند و آمیخته هایی از آنها در منطقه کشت و صنعت هفت تپه خوزستان و ایستگاه دامپروری خوزستان در سال های اخیر موجود بوده است. گاو سیمنتال به صورت محصولات مواد ژنی در سال ۱۳۷۰ توسط بخش خصوصی و با مساعدت و همکاری و نظارت مرکزاصلاح نژاد دام کشور برای توسعه آمیخته گری با گاوهای بومی و یا تلاقی با آمیخته ها وارد استان مازندران شد. در سال های اخیر نژادهای دو منظوره سمیتال در بخش های وسیعی از استان های شمال،

شمال غرب و غرب و در استانهای جنوبی (خوزستان) و حتی مناطق کویری و مرکزی باعث رضایت مندی پرورش دهندگان و از سوی دیگر با استقبال دامداری های روستایی و صنعتی و نیمه صنعتی رو به رو گردیده است.

خصوصیات ظاهری

گاو سمیتال دارای رنگ صورتی روشن و بدنی با لکه‌هایی به رنگ قرمز است و شاخ‌هایی با اندازه متوسط دارد. این نژاد دارای دست‌های جلویی قدرتمند و ماهیچه‌های موثر در پاهای عقبی است که تعادل و سلامت حیوان را حتی در دوران اوج شیرواری حفظ می‌کند. تناسب بدن هنگام ایستادن و یا هنگام حرکت هماهنگ است. دست‌ها و پاهای محکم و سالم از ویژگی‌های این نژاد بوده و کپلی پهن با اندکی شیب دارند. اتصالات پستان‌ها محکم است و افتادگی پستان‌ها حتی پس از چند دوره شیرواری بالاتر از سطح زانوی عقب قرار دارد. وزن گاو نر بالغ حدود ۱۱۷۹-۱۰۴۳ کیلوگرم و وزن ماده بالغ حدود ۶۵۸-۸۱۶ کیلوگرم است. با توجه به نوع مدیریت، شرایط محیطی و میزان تغذیه، امکان تولید ۷ تن شیر در این نژاد وجود دارد. متوسط طول دوره ی شیرورای شکم اول ۲۴۰ روز گزارش شده است. میزان شیر تولیدی سالیانه تا شیرواری پنجم سیر صعودی دارد. یکی از ویژگی‌های این نژاد قرار داشتن در رتبه‌های بالا از جهت سلامت پستان‌ها با متوسط شمارش سلول‌های سوماتیک کمتر از ۱۸۰۰۰۰ در تمام دوره‌های شیرواری است. طبق داده‌های جمع‌آوری شده در سامانه مرکز اصلاح نژاد دام تولید شیر شکم اول حدود ۵۱۲۸ کیلوگرم و تولید روزانه ۱۹ کیلوگرم و درصد چربی و پروتئین به ترتیب ۳٫۹ و ۳٫۵ درصد با متوسط طول دوره شیردهی ۲۴۸ روز و شکم دوم ۶۲۹۳ کیلوگرم و تولید شیر روزانه ۲۲ کیلو و درصد چربی و پروتئین به ترتیب ۳٫۷ و ۳٫۳ با طول دوره شیردهی ۲۷۴ روز بدست آمد. بر اساس شرایط متمرکز پرواربندی، گوساله‌های نر جوان افزایش وزن بیش از ۱۳۰۰ گرم در روز با سن ذبح ۱۶ تا ۱۸ ماه را دارا هستند. وزن کشتار بین ۳۵۰ تا ۴۰۰ کیلوگرم و نسبت لاشه به وزن زنده بین ۵۷ تا ۶۰ درصد می‌باشد. آمیخته‌های نژادهای دو منظوره بویژه سمیتال قابلیت سازگاری و عادت پذیری در شرایط گرم و مرطوب را در سطح بالایی نسبت به دیگر نژادهای پرشیر دارد. افت تولید، کاهش باروری، کاهش اشتها و کاهش ضریب تبدیل غذایی در این دامها نسبت به دیگر گاوهای اصیل بسیار کمتر است و بیشترین سودمندی را دو رگ‌های نسل اول نصیب پرورش دهنده می‌کنند.

۱۳-۱ نرماندی

۱۴-۱ قرمز نروژی

۲- آمیخته

تعریف نژاد آمیخته:

آمیخته گری تلاقی بین دو یا بیشتر از چند نژاد، سویه یا گونه نر و ماده با یکدیگر تعریف می شود.

از ابتدای ورود گاوهای نر خارجی به کشور آمیخته گری با هدف افزایش تولید گوشت در اوایل سال ۱۳۰۰ شروع شده است و آمیخته گری برنامه ریزی شده با تلقیح مصنوعی در سال ۱۳۶۲ در ایران صورت گرفت. ایستگاه های تولید اسپرم در سال ۱۳۴۰ راه اندازی و توزیع گاوهای نر در استان ها دهه ۷۰ رخ داد. انتقال گاوهای نر مونت بیلارد و براون سوئیس به ایران برای آمیخته گری در سال ۱۳۱۸ صورت گرفت. بیشترین نژادهای آمیخته ها از هلشتاین و بومی هستند که با ورود نژادهای دیگر آمیخته گری با این نژادها صورت گرفت و در حال حاضر بیشترین ترکیب نژادی نیز با گاو هلشتاین میباشد..

خصوصیات

تولید شیر شکم اول برای آمیخته های ثبت سامانه حدود ۲۸۷۰ کیلوگرم با متوسط طول دوره شیردهی ۲۵۸ روز می باشد.

۳-بومی

تعریف نژاد بومی:

۳-۱ گاو سرابی (Sarabi):

تاریخچه نژاد سرابی:

در مورد منشأ پیدایش این نژاد در ایران و منطقه سراب اختلاف نظر وجود داشته بطوریکه برخی معتقدند این نژاد در زمانهای قدیم (حدود ۳۰۰ سال پیش) اجداد اولیه این نژاد توسط یکی از خوانین سراب یا سران ایل شاهسون از منطقهای دیگر (قره باغ) آورده شده و پس از آمیزش با گاوهای بومی منطقه نژاد سرابی بوجود آمده است یا اینکه عده ای ورود این نژاد را به قبل از مشروطیت و بوسیله شخصی به اسم امیر بهادر از روسیه تزاری نسبت می دهند.

پراکنش

از نظر پراکنش جمعیتی، نژاد سرابی عمدتاً در آذربایجان ایران در منطقه سراب و اطراف شهرستان های میانه، شرق اردبیل، خوی و اطراف گردنه حیران بوده و توسط دامداران سنتی نگهداری می شود. نژادی دو منظوره (شیری- گوشتی) به حساب می آید و جمعیت آن حدوداً ... رأس تخمین زده شده است.

خصوصیات:

این نژاد از زیر گروه بوس تاروس می باشد. رنگ بدن در گاوهای سرابی با طیفهای متنوعی دیده می شود و بطور کلی از زرد روشن (طلایی) تا قهوه ای سوخته متغیر است که در بین آنها گاوهایی به رنگ زرد با لکه های سفید یا قرمز خالص نیز دیده می شود و در بعضی از گاوها نیز بر روی گردن و شانه موهای سیاه رنگ وجود دارد. رنگ پوزه و اطراف چشمها و فرج نیز قهوه ای، سفید، کرم، سیاه، خاکستری و یا مخلوطی از رنگهای فوق بوده و رنگ دم از قهوه ای تیره تا کرم روشن میباشد. اندازه سر نسبتاً کوچک ولی طویل با پوزه ای کشیده بوده که قوس پیشانی در آن کاملاً مشهود است و در محل پیشانی موهای اضافی روئیده و اکثراً شاخ وجود دارد. شاخ گاوهای سرابی کوتاه و کوچک، به طرف عقب خمیده و رنگ آن از سیاه تا سفید متغیر است. گردن گاو نر سرابی دارای کوهان بزرگ در نرها (برخلاف گاوهای ایستگاه مرکز پشتیبانی شبستر)، غبغب کشیده با اندازه متوسط و چین دار در سرتاسر گردن می باشد. بیشتر گاوهای سرابی از پهلوی دارای بدنی دوزنقه ای شکلو سینه ای عمیق می باشند. بطور کلی این نژاد دارای مقاومت نسبی در برابر بیماریها، کم توقعی نسبت به مواد غذایی و سازگار با جیره های نا مرغوب و طول مدت بهره برداری قابل توجه می باشد. وزن تولد و ۲۴ ماهگی به ترتیب در نرها و ماده ها ۲۷، ۲۵ و ۴۱۴، ۳۴۷ کیلوگرم و وزن شروع پرواربندی با مینگین سنی ۶-۷ ماه در گوساله های نر حدود ۱۰۰-۱۳۰ کیلوگرم بود (۱). طبق داده های ثبت شده در سامانه مرکز اصلاح نژاد، متوسط تولید شیر حدود ۲۶۱۷ کیلوگرم با حداکثر و حداقل تولید ۵۹۱۱ و ۱۱۴۸ و متوسط طول دوره شیردهی حدود ۲۰۸ و متوسط طول دوره آبستنی این نژاد ۲۸۰ روز می باشد. متوسط تولید چربی و پروتئین نیز به ترتیب ۷۵،۵ و ۷۹ کیلوگرم می باشد.

۲-۳ گاو تالشی (Taleshi):

تاریخچه نژاد تالشی:

گاو تالشی یکی از مهمترین توده نژادهای موجود در شمال ایران بوده و عقیده بر این است که این نژاد در حدود ۳۰۰۰ سال قبل از میلاد مسیح به کشور وارد شده و بر اساس نظر مورخین نگهداری و پرورش این نژاد قبل از ورود آریائیان به ایران توسط قوم کادوس که کشاورزی و دامداری را در استان گیلان رونق و رواج دادند، مرسوم بوده است.

پراکنش

هرچند در مورد میزان پراکنش این نژاد اطلاع دقیقی موجود نیست ولی میتوان گفت که بیش از ۹۸٪ گاو بومی در شهرستان تالش دارای نسبتی از خون این نژاد می باشد.

خصوصیات ظاهری:

رنگ بدن در این نژاد متنوع بوده که از مشکی و ابلق تا زرد حنایی دیده می شود. گاو تالشی دارای جثه ای متوسط، کوهاندار و نیز دارای غبغب بلندی می باشد که شبیه گاوهای شبه قاره هند است و همچنین غریزه مادری بسیار بالا و شرارت (مشکلات مربوط به شیردوشی) از دیگر خصوصیات این نژاد بوده و دارای بدن کشیده، سر نسبتاً بزرگ و اغلب شاخدار است. میانگین تولید شیر در یک دوره حدود ۱۳۵۰-۱۶۵۰ کیلوگرم با درصد چربی ۱,۷ تا ۷ درصد با طول دوره شیردهی ۱۳۱ روز ثبت شده است و طبق داده هایی که هم اکنون در سامانه از ایستگاه فومن گزارش شده است میانگین تولید یک دوره شیردهی حدود ۵۵۰ کیلوگرم و درصد چربی و پروتئین به ترتیب ۴,۱۶ و ۳,۱۳ با میانگین طول دوره شیردهی ۱۷۱ روز بدست آمده است.

۳-۳ گاو نجدی (Nadjdi):

تاریخچه نژاد نجدی:

هرچند در مورد منشاء این نژاد دلایل و نظرات ثابتی وجود ندارد ولی برخی معتقدند که بدلیل داشتن کوهان دارای وابستگی نژادی با گاوهای زبوی هندوستان بوده و البته این اعتقاد نیز وجود دارد که نژاد نجدی از منطقه نجد در عربستان به ایران آورده شده است.

پراکنش

منطقه پراکنش این گاو در قسمتهای جنوب و جنوب شرقی استان خوزستان بوده که بخش اعظم جمعیت گاوهای بومی استان خوزستان (حدود ... رأس) دارای نسبتی از خون این نژاد می باشند. همچنین در برخی منابع گاوهای بومی استان خوزستان به دو دسته مشخص گاوهای نجدی (با تولید بیشتر) و توده گاو بومی (با جثه کوچک و تولید کمتر) تقسیم شده اند بطوریکه طبق آمار ارائه شده در سال ۱۳۷۰ و به دلیل ورود نژادهای اصیل، رواج تلقیح مصنوعی و کشتار تدریجی گاوهای نر نژاد نجدی جمعیت این

گاو در استان بسیار کم تخمین زده شده و بنابراین با وجود اقدامات انجام گرفته توسط ایستگاههای تحقیقاتی جهاد کشاورزی در جهت حفظ و نگهداری این نژاد، توجه به سن گاوهای خریداری شده و تعداد گاوهای جوان و خالص اهمیت دارد.

خصوصیات ظاهری:

موهای بدن به رنگ قرمز حنایی روشن تا تیره بوده که در ناحیه زیر شکم و کشاله ران روشن تر است و در گله های گاو نجدی دو نوع واریته قرمز و زرد آهویی قابل تشخیص بوده و رنگ پوزه سیاه، قهوه ای یا صورتی روشن می باشد. از نظر جثه بزرگتر از دیگر نژادهای گاو بومی بوده و دارای برجستگی (کوهان) در ناحیه جدوگاه می باشد و از دیگر ویژگیهای آن میتوان به این موارد اشاره کرد: سر کوچک، شاخ کوتاه، پیشانی صاف، دست و پای کشیده و پوست ظریف و نازک البته با وجود آنکه جثه این گاو بزرگتر از دیگر گاوهای بومی ذکر شده ولی در داخل خود این نژاد نیز در مناطق مختلف ۳ دسته گاو دیده می شوند: جثه بزرگ (منطقه هندیجان)، جثه متوسط (منطقه سوسنگرد و شوشتر) و جثه کوچک (منطقه شادگان). میانگین شیر تولیدی در یک دوره ۳۸۵ کیلوگرم و درصد چربی و پروتئین به ترتیب حدود ۳٫۸۸ و ۳٫۵ درصد با طول دوره ی شیردهی ۱۴۰ روز از داده های ثبت شده در سامانه در ایستگاه گاو بومی نجدی بدست آمده است.

خصوصیات توده ژنتیکی:

البته با وجود اهمیت حفظ و نگهداری گاو نجدی در استان خوزستان نمی توان از توجه به بهبود ظرفیت های تولیدی توده های گاو بومی منطقه توسط برنامه های اصلاح نژادی نظیر آمیخته گری نیز غافل بود. این موضوع با توجه به سازگاری مناسب گاو نجدی با شرایط خاص منطقه و بررسی های انجام شده که نشان می داد گاو نجدی خود یک گاو ستر شده (Composite) بوده و از تلاقی ۳ نژاد (جرسی × سیندهی × بومی) بوجود آمده، اهمیتی دو چندان پیدا می کند. قابلیت سازگاری با شرایط گرم و خشک آب و هوایی منطقه و همچنین مصرف منابع غذایی محدود در منطقه که بیشتر از گیاهان مرتعی مناطق جلگه ای است، از دیگر ویژگیهای این نژاد می باشد. بطور کلی قدرت تحمل شرایط آب و هوایی گرم و خشک، عدم سخت زایی و مشکلات دستگاه تناسلی و بازده تولید مثلی مناسب در بین گاوهای بومی کشور، مقاومت در برابر انگلهای خارجی و داخلی و نیز بیمارهای

بومی منطقه و قدرت راه پیمایی زیاد برای استفاده از مرتع از دیگر خصوصیات این نژاد است. مقاومت گوساله های این نژاد به گرما و حساسیت آنها به سرما در میزان اضافه وزن در تمامی مراحل رشد آنها مؤثر هستند و به همین دلیل تلاقی این نژاد با یکی از نژادهای اروپایی *Bos Taurus* همچون هلشتاین در جهت افزایش تولید یا سنتز نژاد جدید ضروری به نظر می رسد.

۳-۴ گاو سیستانی (Sistani):

تاریخچه نژاد سیستانی:

منشاء و موطن اصلی گاو سیستانی در شرق ایران و منطقه سیستان بخصوص نزارهای اطراف دریاچه هامون می باشد که توانسته است بخوبی با شرایط محیطی منطقه سازگار شده و علی رغم کمبود خوراک و شرایط نامساعد در زیستگاه طبیعی این نژاد بعنوان یک توده ژنتیکی فوق العاده در برابر کمبودهای جدی مواد غذایی و خشکسالیهای متناوب دوام آورد. البته عدهای معتقدند که نژاد سیستانی دارای برخی خواص گاوهای کوهاندار آسیایی یا *Bosindicus* مانند نژاد برهما (*Brahma*) و زبو (*Zebu*) بوده و احتمالاً منشاء اصلی گاوهای زبو، بلوچستان و مناطق خشک ایران قدیم بوده که از آنجا به دره هند منتقل و در این محل اهلی شدهاند و آثار باستان شناسی نیز حاکی از وجود گاو سیستانی در این منطقه از ایران می باشد.

پراکنش

پراکنش عمده این نژاد در منطقه سیستان و دشت هامون بوده و در شهرستانهای خاش و زاهدان نیز جهت پرورابندی نگهداری می شود که جمعیت آن در حدود ...رأس برآورد شده است.

خصوصیات ظاهری:

رنگ اغلب دامها در این نژاد سیاه بوده ولی رنگهای ابلق، خاکستری و خرمایی نیز در بین جمعیت این نژاد دیده میشود. گاو سیستانی دارای کوهان بزرگ و گوشتی با اندازه بزرگتر در جنس نر بوده و قسمت انتهایی و نوک کوهان گاوهای نر معمولاً قوس دار و بطرف پشت و دو گاو متمایل است. همچنین غبغب بلند و پر چین از خصوصیات بارز این نژاد بوده که از زیر گردن تا زیر قفسه سینه و حد فاصل بین دستها ادامه می یابد. پوزه بلند و مرطوب، سر نسبتاً کوچک و مثلثی با پیشانی پهن و برجسته، چشمانی کوچک و گوشهای آویزان و کوچک بوده و صفت بی شاخی در این نژاد غالب بوده و اغلب گاوهای نر و ماده فاقد شاخ یا دارای شاخهای کوتاه هستند که به جمجمه متصل نمی باشد. نژاد سیستانی از نظر شکل و وضعیت بدن همانند اکثر گاوهای زبو دارای بدن شیب دار قامتی نسبتاً بلند و دست و پای کشیده بوده که در قسمت کمر و پشت قوس دار و فرو رفتگی داشته و دارای پوستی نرم و لطیف می باشد. قسمتهای خلفی و رانها بخصوص در گاوهای نر و پرواری بسیار پهن، بزرگ و پر عضله می باشد که این صفات از نظر تیپ گوشتی دارای اهمیت اقتصادی زیاد است. میانگین تولید شیر یک دوره ۱۲۶۲ و درصد چربی و پروتئین ۶٫۲، ۵٫۸ درصد با طول دوره شیردهی و خشکی به ترتیب ۲۲۶ روز و ۱۶۷ روز گزارش شده است. متوسط راندمان تولید گوشت ۷۳ درصد و وزن تولد نر و ماده به ترتیب ۲۴ و ۲۲ گزارش شده است.

۳-۵ گاو گلپایگانی (Golpayegani):

تاریخچه نژاد گلپایگانی:

گاو گلپایگانی یکی از مهمترین نژادهای گاو بومی کشور بوده که از سابقه دیرینه ای در استان اصفهان و استانهای مجاور برخوردار می باشد. این گاو دارای چربی شیر بالا بوده که تا ۶ درصد نیز گزارش شده است. گاو گلپایگانی در عین مقاومت به شرایط محیطی موجود در منطقه نسبت به منابع خوراک دام نیز قانع می باشد که نسبت به بیماریها مقاومتر از گاو سرابی و حساسیت آن نیز کمتر می باشد.

پراکنش

از نظر پراکنش جمعیتی، نژاد گلپایگانی در بسیاری از شهرهای استان اصفهان نظیر گلپایگان، خوانسار، فریدن، نطنز، اردستان، زرین شهر، فریدون شهر، فلاورجان و اطراف کاشان و همچنین استانهای مجاور در چهار محال و بختیاری، لرستان مرکزیو یزد دیده می شود. این نژاد دو منظوره (شیری- گوشتی) بوده و جمعیت آن تا سال ۱۹۹۷ بین ۱۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰ رأس تخمین زده شده بود ولی متأسفانه جمعیت این دام به دلیل افزایش پرورش صنعتی گاوهای وارداتی رو به کاهش رفت.

خصوصیات:

تنوع رنگ آنها از سفید مایل به خاکستری تا سیاه یکدست است که در این طیف رنگهای زرد روشن تا قرمز تیره، حنایی و قهوه ای روشن تا خرمایی تیره و گاهی بور یا ابلق وجود دارند. پوزه و اطراف چشمها و فرج در این نژاد خرمایی، قهوه ای رنگ و عمدتاً سیاه بوده که گاهی اوقات گاوهایی با پوزه سفید نیز دیده می شوند. این نژاد دارای سر و صورتی کوچک و کشیده، چشمهایی کوچک یا متوسط، حدقه چشم کمی برجسته، گردنی کوتاه و گاه دراز (شبیه اسب)، شاخهای نامشخص کوتاه و هلالی شکل، غبغب

کوچک، حدقه چشم کمی برجسته و پوزه ای باریک می باشد. گاو گلپایگانی دارای جثه ای کوچک، دم باریک و بلند، منگوله یا جاروی دم پر مو و هم سطح با زمین، پشت با کمی فرورفتگی، دست و پای ظریف، لگن کوچک، کپل کشیده و باریک و کم گوشت، قد کوتاه، سم های گرد و کوچک، کوهان در ماده ها و در نرها کمی بزرگتر است. شکم در این نژاد افتاده، فاصله بین پاهای جلوئی با عقبی کم همگی از جمله صفات ظاهری گاوهایی می باشند که از درجه خلوص بالایی برخوردار هستند. میانگین تولید شیر در یک دوره ی شیردهی حدود ۸۲۴ کیلوگرم با طول دوره شیردهی حدود ۱۸۸ روز در این نژاد از ایستگاه دلیجان گزارش شده است. تولید شیر یک دوره در منطقه گلپایگان و خوانسار حدود ۲۱۶۱ کیلوگرم با طول دوره شیردهی ۳۲۶ روز با طول دوره خشکی ۸۸ روز گزارش شده است.

خصوصیات توده ژنتیکی:

گاو گلپایگانی بعنوان یکی از نژادهای معروف شیری در بین گاوهای بومی ایران بوده و مقاومت خوبی در برابر برخی بیماریها (مانند تیلبروز و پیروپلاسماوز) و سازش با تغییرات شرایط محیطی (سرماي زیر ۲۰ درجه و گرماي بالای ۳۰ درجه) و نگهداری دارد. علاوه بر این، کم توقعی نسبت به خوراک و قناعت در تغذیه و طول عمر اقتصادی قابل توجه از جمله دلایل برتری این توده ژنتیکی می باشد که با وجود درصد چربی شیر مطلوب، تولید کم شیر در این نژاد موجب شده تا برنامه های آمیخته گری این نژاد بومی با نژادهای اصیل هلشتاین و براون سوئیس مورد توجه قرار گیرد و اگرچه گاوهای گلپایگانی بعنوان تیپ شیری معروف شده اند ولی بررسی های انجام شده نشان می دهد که گوساله های نر این نژاد از قابلیت پروراری بالایی نیز برخوردارند. نتایج حاصل از دو طرح مشارکت مردمی که توسط ایستگاه تحقیقات دامپروری گلپایگان انجام گرفته نشان داد که بهترین زمان از شیرگیری گوساله نژاد گلپایگانی بدون مشاهده هیچگونه عارضه در سن ۶۰ روزگی (۲) می باشد و مناسبترین سن شروع پرورابندی از نظر ضریب تبدیل غذایی، میزان مصرف خوراک، افزایش وزن روزانه و راندمان لاشه در ۱۲ ماهگی (۳) است.

۳-۶ گاو دشتیاری (Dashteyari):

تاریخچه نژاد دشتیاری:

با وجود آنکه اطلاعات مستندی از تاریخچه گسترش این نژاد در منطقه بلوچستان در دسترس نیست ولی بررسی های میدانی به عمل آمده نشان میدهد که از گذشته های دور نژاد دشتیاری در جنوب شرقی استان بلوچستان وجود داشته است.

پراکنش

مناطق پراکنش آن در شهرستان های ایرانشهر، چابهار، نیکشهر، سراوان، خاش و زاهدان می باشد و تا حدود زیادی به شرایط آب و هوایی، وضعیت رویش گیاه و علوفه تولیدی در محل بستگی دارد. جمعیت این توده ژنتیکی در سال ۱۹۹۷ حدود ۸۷۰۰۰ تا ۱۰۰ هزار رأس برآورد گردید که ۸۴ درصد جمعیت آن در ایرانشهر، چابهار و نیکشهر قرار دارد. بر اساس آمار ارائه شده اکثر گاوهای نر دشتیاری بدلیل عدم دسترسی به ماشین آلات کشاورزی در مناطق دور افتاده و کوهستانی جهت استفاده از نیروی کار در کشاورزی نگهداری شده هرچند که دارای پتانسیل تولید گوشت مناسبی بوده و در تأمین شیر و گوشت مردم منطقه اهمیت دارد و بخوبی با شرایط محیطی منطقه سازگار شده است.

خصوصیات ظاهری:

رنگ بدن در این نژاد بسیار متنوع بوده و طیف وسیعی از کاملاً سیاه، قهوه‌ای، سفید و نیز مخلوط مختلف این دو رنگ را شامل می شود و البته رنگهای ابلق قرمز، قهوه‌ای یا خاکستری با سفید وحنایی نیز دیده شده ولی رنگ غالب در جمعیت قهوه ای روشن با سر و گردن قهوه ای سوخته و نیز طوسی روشن با سر و گردن تیره می باشد.

گاو دشتیاری به گونه *Bosindicus* تعلق داشته و دارای کوهان بوده و در گاوهای نر بزرگتر و گوشتی بوده که بیشتر بطرف گردن حیوان گسترش یافته و انتها یا رأس کوهان بطرف بخش خلفی دام متمایل می باشد و در گاوهای بزرگتر، کوهان کاملاً بزرگ و گوشتی بوده که بوسیله خط میانی از وسط به دو قسمت مجزا تقسیم شده است. وجود شاخ در اکثریت گاوهای نر و ماده از خصوصیات بارز در این نژاد است. از مشخصات ظاهری دیگر این نژاد، وجود گوشهای پهن و افتاده و غبغب بلند، آویزان و پرچین در زیر گردن بوده که تا حد فاصل بین دستها ادامه یافته و بعنوان یک مکانیسم طبیعی برای مقابله با شرایط گرم منطقه سبب افزایش سطح بدن و تبادل حرارتی بهتر می شود. نژاد دشتیاری بخصوص تحت شرایط پرورش سنتی دارای جثهای کوچک و کوتاه بوده و جزو نژادهای سبک و از تیپ شیری یا دو منظوره به حساب می آید. تولید شیر روزانه ۴٫۳ و طول دوره شیردهی ۲۴۴ روز گزارش شده است.

وضعیت ایستگاه های دام بومی کشور

نام ایستگاه	محل ایستگاه	نژاد بومی	سال تأسیس	وضعیت فعلی ایستگاه
حکیمیه	کرج	سرابی	۱۳۶۱	واگذاری به معاونت آموزش و تحقیقات
شبستر	شبستر	سرابی	۱۳۶۶	تعطیل شده است
سراب	سراب	سرابی	۱۳۳۳	فعال است
خجیر	رودهن	سرابی		فعال بوده ولی در زمینه گاو بومی فعالیتی ندارد
زهک	زهک	سیستانی	۱۳۶۷	واگذاری به معاونت آموزش و تحقیقات
فومن	فومن	تالشی	۱۳۷۲	فعال است
گلپایگان	گلپایگان	گلپایگانی	۱۳۶۲	تعطیل شده است
رسالت	اصفهان	گلپایگانی	۱۳۶۷	تعطیل شده است
دلیجان	دلیجان	گلپایگانی	۱۳۶۷	تعطیل شده است
شوشتر	شوشتر	نجدی	۱۳۶۸	فعال است
ایران شهر	ایران شهر	دشتیاری	۱۳۷۲	ایستگاه فاقد دام است

- (۱) گزارش مرکز تحقیقات منابع طبیعی و امور دام استان آذربایجان شرقی، ۱۳۷۸
- (۲) بررسی اثر زمانهای مختلف از شیرگیری بر رشد و عملکرد گوساله ها، گزارش فعالیتهای ایستگاه تحقیقات دامپروری گلپایگان، ۱۳۷۰.
- (۳) بررسی قدرت پرواربندی و افزایش وزن در گروهای سنی مختلف گوساله های نر منطقه گلپایگان، گزارش فعالیتهای ایستگاه دامپروری گلپایگان، ۱۳۷۰.
- (۴) گل محمدی، ح.ع، شناسایی نژاد و تعیین پتانسیلهای تولیدی گاو بومی استان اصفهان، مرکز تحقیقات منابع طبیعی و امور دام استان اصفهان، ۱۳۷۹.